

UDK 811.163.42'282

Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 19. VI. 2007.
Prihvaćen za tisak 17. X. 2007.

Đuro Blažeka

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Središte u Čakovcu
Ante Starčevića 55, HR-40000 Čakovec
djuuro.blazeka@vus-ck.hr

MEĐIMURSKI INTERDIJALEKT

U radu autor donosi rezultate istraživanja razgovornog jezika odabrane skupine mlađih govornika međimurskog dijalekta. U prvom se dijelu rada opisuju “čvrsti dijelovi” međimurskoga dijalekta, tj. one osobine toga dijalekta koje su se u ispitivanom govoru očuvale kod većine ispitanika i koje će najvjerojatnije još vrlo dugo opstati. U drugom dijelu rada opisuju se one osobine toga dijalekta za koje se čini da su u govoru većine ispitanika nestale ili se vidi tendencija nestajanja. Situacija nalik opisanoj u ovom radu sve se više zamjećuje i na terenskim istraživanjima toga dijalekta.

0. Uvod

Većina opisa kajkavskih govora koji se u dijalektološkoj literaturi još uvijek navode kao sinkronijska činjenica vrlo će brzo postati jezična dijakronija. Izvornih govornika koji bi u potpunosti potvrdili opisano stanje sve je manje i ubrzo ih se više neće moći naći. Već prije desetak godina, kad sam intenzivno počeo istraživati međimurski dijalekt, nije bilo lako naći pouzdane ispitanike prema kriterijima znanstvene dijalektologije. Kod većine su prisutni znakovni procesa erozije govora koje navodi Hagege (2005: 85–93): gubitak esencijalnih opozicija koje čine najsPECIFIČNIJE aspekte fonologije, snažna redukcija varijacija među oblicima, gubitak recesivnih obilježja; redukcija stilskih registara; zaboravljanje postupaka za intenziviranje značenja, permanentna fluktuacija od fonema do fonema, od oblika do oblika; dogovorno obraćanje, izostanak transmisije...¹ Tih promjena ispitanici uglavnom nisu svjesni i oni su ve-

¹ Jasno je da intenzitet i dramatičnost tih pojava u međimurskom dijalektu ne odgovara intenzitetu i dramatičnosti primjera koje navodi taj autor.

činom još uvijek uvjereni da govore izvornom kajkavštinom, a ne interdijalektom² u kojem je većina specifičnih osobina njihovih mjesnih govora reducirana. Ono što je ohrabrujuće za kajkavske govore jest činjenica da su ispitanici znatno smanjili povezivanje kajkavštine sa životom seljaka i s prošlošću pa je proces gubitka prestiža u odnosu na standard zaustavljen. Razlog tomu je činjenica što gotovo više i nema poljoprivrednika koji bi živjeli i privređivali na starinski način pa i nema opasnosti da ih netko poistovjeti s njima.³

Idealnih ispitanika po kriterijima znanstvene dijalektologije u dogledno vrijeme neće biti. Tada će se dijalektolozi morati prebaciti na intenzivno istraživanje razgovornog jezika ispitanika različitih dobnih i socijalnih skupina, i to u različitim govornim situacijama.⁴

Rezultate takvih istraživanja moglo bi se koristiti i u onom dijelu nastave hrvatskog jezika gdje se učenicima približavaju hrvatska narječja.

1. Metodologija istraživanja

U ovom radu donosim rezultate istraživanja jezika kojim se služe govornici međimurskog dijalekta⁵ koji studiraju na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu –

² Zornu definiciju interdijalekta daje akademik Dalibor Brozović, samo što u slučaju ispitanika iz ovog rada nije riječ o osobama koje se slabo služe standardom: “Razumije se da će zagorski seljak u svome selu sa svojim rođakom, susjedom ili prijateljem razgovarati na mjesnom kajkavskom govoru. Ali kada se putuje na tržnicu u Zagreb iz raznih zagorskih sela, hoće li svatko govoriti svojim mjesnim govorom ili će govoriti standardnim jezikom. Standardnim jezikom ne mogu govoriti jer ga uglavnom i ne znaju. A mjesnim je govorom riskantno govoriti jer ga uglavnom i ne znaju. A mjesnim je govorom riskantno govoriti, primjerice ako je u mjesnom govoru, recimo, umjesto vokala *u* vokal *ü* (npr. *südec* umjesto *sudec*) ili *jn* umjesto *nj* (*kojn* umjesto *koñ*). Onda ako samo progovori u vlaku tako, odmah će mu se narugati. On će, dakle, to skrivati. On će govoriti koliko zna, onako kako je najprihvatljivije i najopćenitije u kajkavštini kao takvoj. To će biti, dakle, neka vrsta interdijalekta.” (Brozović 2004: 9)

³ Sjećam se iz vremena kad sam još bio dvadesetogodišnjak da su momci u razgovoru s “gradskim” djevojkama u pravilu prelazili na standard kako bi ostavili što bolji dojam. Danas je takva tendencija jako smanjena.

⁴ “Činjenica jest da dijalektologija u svijetu ne razlikuje uvijek dovoljno sociolingvistički pristup mjesnomu govoru i genetskolingvistički pristup mjesnomu govoru.” (Brozović 2004: 9)

“Nedostaje nam sustavno istraživanje svakodnevnoga govora u različitim situacijama na različitim razinama. To je stoga što je govor teže proučiti nego jezik, jer govor je živ, promjenjiv, nestalan, a sve što je takvo, izmiče opisu, za razliku od jezika, koji je napisan, zaustavljen, uhvaćen u vremenu. Nije govor samo govor radija, televizije, to je i govor na ulici, u školi, na javnim predavanjima, skupovima.” (Petrović 2005: 219)

⁵ U svojem doktorskom radu (Blažeka 2004.) na prijedlog Mije Lončarića međimurski dijalekt podijelio sam na temelju kombinacije dvaju kriterija: a) odnos refleksa *jata* i poluglasa u naglašenoj poziciji b) odnos refleksa slogotvornoga *ʃ* i stražnjega nazala *ɔ*. Tako su dobivena 3 poddijalekta: donji poddijalekt (preloška, goričanska, donjodubravska, serdaheljska i orehovič-

Središtu u Čakovcu, i to kad se nalaze na Fakultetu. Bili su zastupljeni govornici svih skupina međimurskog dijalekta osim serdaheljske skupine koja se nalazi u Republici Mađarskoj. Populacija čiji se govor istražuje posebice je zahvalna za takvu vrstu istraživanja jer svakodnevne putuju na studij iz svojih mjesta i zbog toga se ne može reći da je za gubitak arhaičnijih jezičnih osobina iz mjesnih govora pripadnika te populacije presudna vremenska i prostorna odvojenost od izvornih govornika. Situacije u kojima sam istraživao govor uglavnom su bile spontane: a) razgovori studenata između predavanja u studentskom restoranu ili kantini bez moje nazočnosti (snimao ih je moj student – suradnik) b) razgovori skupine studenata u istom ambijentu s mojom nazočnošću c) razgovori između mene i pojedinih studenata u prostorijama fakulteta i vlaku. Bitnijih razlika u rezultatima istraživanja između tih triju vrsta situacija nema. Kako bi studenti u komunikaciji gdje sam i ja prisutan bili što slobodniji, govorio sam kajkavštinom svojeg rodnog mjesta Čehovca⁶, ali sam svjesno ubacivao specifične osobine i drugih mjesnih govora. Teme razgovora usmjeravao sam u pravcu u kojem je bilo vjerojatno da će se upotrijebiti riječi ili oblik koji me zanimao. Zanimljivo je da nema većih razlika u rezultatima istraživanja kada su sudionici razgovora⁷ iz srodnih skupina govora i kada su sudionici razgovora iz jezično i zemljopisno udaljenijih skupina govora.

U ovom istraživanju nisu uključeni studenti iz Čakovca jer je njihov razgovorni jezik “gradska kajkavština” kompromis između standardnog jezika i interdijalekta prikazanog u ovom radu, a to će biti predmet sljedećeg istraživanja.⁸

Odmah treba napomenuti da se rezultati istraživanja uglavnom odnose na onaj dio govora kod kojeg je za prijevod na standard dovoljna jednostavna fonološka i morfološka adaptacija. Jasno je da kod arhaičnijih kajkavskih leksema u pravilu ne dolazi do približavanja standardu. Isto se tako ne uzimaju u obzir dijelovi govora gdje su cijele rečenice na standardnom jeziku, *Lud je! Nema govora o ...; Tr'ebate n'eštu?* U istraživanom govoru arhaizama i nije bilo previše jer se radi o studentskoj populaciji iz različitih mjesta, a starije se kajkavske riječi upotrebljavaju još uglavnom u obiteljskom krugu u komunikaciji s

ka skupina), $\acute{e} = \partial \neq \varnothing$, srednji poddijalekt (čakovečka, podturenska, subotička, vratišinečka i lopatinečka skupina) $\acute{e} = \partial \neq \varnothing$ i gornji poddijalekt (svetomartinska skupina, štrigovska i stanetinečka skupina) $\acute{e} \neq \partial \neq \varnothing$.

⁶ Govor Čehovca spada u prelošku skupinu donjeg poddijalekta međimurskog dijalekta. Između govora Čehovca i govora Preloga nema značajnijih razlika.

⁷ U daljem tekstu *ispitanici* iako to nisu ispitanici po kriterijima koje zahtijeva znanstvena dijalektologija.

⁸ U njemačkoj lingvistici taj se kompromis naziva *Umgansprache*. (Brozović 2004: 9)

najstarijim članovima obitelji, i to u kontekstu koji se odnosi na starinu. Iz analize je isključen i leksik koji se odnosi na najsuvremenije realije.⁹

2. Pregled najvažnijih očuvanih osobina međimurskog dijalekta u analiziranom govoru

Osobine koje ću navesti u ovom odjeljku dovoljno sam često potvrdio kod svojih ispitanika. “Suprotna tendencija” svake osobine ili nije uopće zabilježena ili se pojavila u zanemarivom postotku. S velikom se sigurnošću može tvrditi da navedene osobine predstavljaju okosnicu i “čvrste dijelove”¹⁰ budućeg međimurskog dijalekta.

2.1. Fonologija

2.1.1. Akcentuacija

2.1.1.1. Ne postoji opreka po kvantiteti i modulaciji. Bitno je samo mjesto naglasaka. Razlika prema stanju u mjesnim govorima je u intenzitetu ostvarivanja siline na naglašenom slogu što ima posljedice na realizaciju samoglasnika u nenaglašenoj poziciji (v. 3.1.2.3.).

2.1.1.2. Kod većine riječi čuva se mjesto naglasaka iz mjesnih govora, tj. mjesto se naglasaka ne pomiče prema početku riječi (npr. *kut'òč*, *ygr'òč*, *luž'òk*, *črl'eny*). Izuzetak su infinitivi tro- i višesložnih glagola (v. 3.1.1.2.). Kombiniranjem mjesta naglasaka u standardnom jeziku i mjesta naglasaka u mjesnim govorima mogu se ostvariti različita stilistička značenja. Mjestom naglasaka po uzoru na standardni jezik jače se ističe intenzitet značenja iskaza: *Najeb'aly sy.* slabije izražava intenzitet nečijeg neuspjeha nego *Naj'ėbaly sy.* Iskaz *B'ėžala je pred l'udyma.* ispitanici doživljavaju pejorativnije nego *Bež'ola je pred l'udyma.*

2.1.1.3. U spojevima prijedloga i pokaznih zamjenica naglasak je na prijedlozima i ne izgovara se početni samoglasnik zamjenice (npr. *V'u vy b'ifežnycy sam t'ò zap'isala. T'ò ty je z'ò fpr'edmet.* “To ti je za ovaj predmet. “; *P'ò num x'odnyky 'ideš y t'am ty je restyr'an.*). Jedan od razloga postojanosti te osobine je što su dobro očuvani refleksi starog prijedloga *və- i starog prefiksa *və- (2.1.3.3.).

⁹ Podrobniji rezultati istraživanja upotrijebljenog leksika među tim ispitanicima bit će tema sljedećeg rada.

¹⁰ “...u većini slučajeva čvrsti dijelovi odolijevaju duže nego leksik.” (Hagège 2005: 86)

2.1.2. Vokalizam

2.1.2.1. Dobro se čuva refleks poluglasa kakav je u mjesnim govorima. Prodor refleksa *a* zabilježio sam samo kod 1. l. jd. nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola gdje se primjećuje tendencija da se oblik *sem* zamjenjuje oblikom *sam*. Ispitanici iz gornjeg poddijalekta dobro čuvaju refleks poluglasa u naglašenoj poziciji kao otvorenih *e*-samoglasnika (*m'ęgla*, *d'ęska*, *p'ękel* “pakao”¹¹).

2.1.2.2. Refleksi stražnjeg nazala kao *o*-samoglasnici dobro se čuvaju (npr. *R'oka me buł'i*; *Na p'otu je*; *V'oske su my xl'aće*. “Uske su mu hlaće.”). Izuzetak je svršeni prezent pomoćnog glagola *b'ity* gdje su ispitanici često upotrijebili *u* (*B'umu v'idly*; *B'uđe ga 'ona z'igrala*. “Izigrat će ga ona.”).¹²

2.1.3. Konsonantizam

2.1.3.1. Čuva se protetsko *v* ispred *u* i *o*-samoglasnika koji potječu od stražnjeg nazala (*vusnica*; *vupraty se* “uprijeti se”, *v'ujna*; *v'uš*, *vogel*, *v'oski* “uzak”, *v'ulyca*). U riječima koje počinju s *u*, a došle su iz standarda, nije zabilježeno protetsko *v*, npr. *'ubyty*, *'ustaša*. Potpuno je drugačija situacija s protetskim *j* (v. 3.1.3.6.).

2.1.3.2. Suglasnik *v* izostaje u suglasničkim skupinama (*s'i* “svi”, *sl'ocytty* “svlačiti”, *sr'aka* “svraka”, *srb'i me* prez. 3. l. jd. od *srb'ęti* “svrbjeti”).

2.1.3.3. Refleks starog prijedloga **və* i starog prefiksa **və-* je *v* s fonetskim varijantama *f* i *vu* (*f šk'oly*, *vu vl'aku*, *f c'irkvy*). Refleks *u* nisam zabilježio ni kod jednog ispitanika.

2.1.3.4. Refleks skupova **stj* i **skj* je *šč* (*iščem* prez. 1. l. jd., *p'uščaty*, *šč'ipaty*, *pršč'eńe*, *nadum'ęščaty*, *nat'ęščę*). Izuzetak sam zabilježio samo kod imenice *ygral'ište*. U mjesnim je govorima kod starijih ispitanika potvrđeno samo *ygral'išće*.

2.1.3.5. Za refleks skupova **zdj* i **zgj* može se reći da je i dalje *žž* (*Pu d'ęžžy n'em n'ikam*; *R'ad j'ęm m'ožžane*. - kontekst svinjokolje), no zbog malobrojnosti primjera možda je pretjerano tvrditi da i ta osobina spada u “čvrstu jezgru” budućeg međimurskog dijalekta. Naime, imenica *dažd* arhaizam je u standardnom jeziku i samo imenica *kiša* može potisnuti kajkavski oblik *d'ęšč*.

¹¹ Prijeводе na standardni jezik donosim samo kod neprozirnih primjera ili primjera gdje bi moglo doći do pogrešna tumačenja.

¹² Kod jednog ispitanika zabilježio sam *v'ugel* i *v'uski* što je zanimljiva interferencija između standardnog jezika i međimurskog dijalekta.

Primjer *m'ožžany* koristi se samo u kontekstu svinjokolje dok je “moždana kap” suvremeni medicinski termin i još nisam zabilježio njegovu transfonemizaciju na fonologiju nekog kajkavskog mjesnog govora: **m'ožžany* ‘udar.

2.1.3.6. Refleks skupova **čr-* i **čer-* isključivo je *čr* (*čr'ĕp*, *č'rny*, *čr'ĕšna*, *črl'eny*).

Kajkavsko punoglasje poput *čer'ĕšna* “trešnja” i *čer'ĕp* “crijep” nisam zabilježio.

2.1.3.7. Sekundarni skup *tj* ostao je nepromijenjen u zbirnim imenicama (*cv'ĕtje*, *smetj'e*). Izuzetak je redni broj *tr'ečy* koji je češće zabilježen od oblika *tr'etjy*.

2.1.3.8. I dalje se fakultativno gubi sonant *j* u imperativu 2. l. jd. i mn. glagola I vrste 7. razreda kojima infinitivna i prezentska osnova završava na *i* (*skr'ite se* / *skr'ijte se*, *p'ite* / *p'ijte*). Češći su oblici bez *j*.

2.1.3.9. Sibilarizacija nije zabilježena ni kod jednog ispitanika (*vr'oğy*, *nar'ĕkaty* “naricati”, *zd'igaty* “dizati”, *d'ixaty* “disati”).

2.1.4. Kontrakcije, redukcije i sinkope

Kontrakcije, redukcije i sinkope koje su frekventne u mjesnim govorima ispitanici dobro čuvaju, npr. *gl'ĕč* (imp. 2. l. jd. od *gl'edaty*), *gl'et* (supin od *gl'edaty*), *x'oj* (imp. 2.l.jd. od *x'odaty*), *tr'e* (prez. 3. l. jd. od *tr'ĕbaty*), *v'iš* (imp. od *v'idety*), *n'oft* “nokat”, *j'ĕn* / *j'an* (broj *j'aden*); kontrahirani ojkonomi i njima odgovorajući ktetici¹³: *č'ovec* “Čehovec”, *č'qfsky*, *Prsl'ovec* “Pribislavec”, *G'orčene* “Goričan”, *R'ĕvyca* “Orehovica”, *s'obučky* “koji se odnosi na Malu Suboticu”. Dobro se čuvaju i oblici gdje se fakultativno gubi početno neglašeno *u*: *b'uty se*, *bl'ok* “prozor”, *dn'ĕsty* “odnijeti”, *č'ole* “naočale”.

2.2. Morfologija

2.2.1. Kod imenica muškog roda zabilježena je samo kratka množina (*st'oly*, *vr'oğy*, *v'icy*, *br'ody*, *d'uxy*, *b'oğy* u psovci *St'o ty b'oğy!*).

2.2.2. Kod imenica koje znače mušku osobu, a završavaju na samoglasnik, govornici i dalje u deklinaciji stavljaju infiks *-j-* na koji se dodaje gramatički morfem (*J'ožy* – *J'ožyja*, *M'irkų* – *M'irkyja*, *t'ata* – *t'atyja*). Oblici poput **od Jože*, **od Mirka*, **od tate* nisu potvrđeni.

¹³ Jasno je da skraćene oblike ojkonomi upotrebljavaju govornici iz tih ili obližnjih mjesta. Govornici iz znatno udaljenijih mjesta upotrebljavaju službeni naziv koji je fonološki prilagođen njihovoj kajkavštini.

2.2.3. Nijedan ispitanik ne vrši prijelaz iza palatala u I jd. imenica A-deklinacije (*n'ožum, kr'oļum, k'oňum*). Palatali ne utječu na izbor nastavka kao u standardnom jeziku.

2.2.4. U A-deklinaciji muškog roda i E-deklinaciji u G mn. nije zabilježen nastavak *-a* iz standardnog jezika (*ud 'ocjeny, ud n'astavnyky, ud byc 'iklyny, n'ēmam pen'es, p'unu v'ur, p'unu 'utakmycy*).

2.2.5. U kosim padežima dobro se čuvaju množinski oblici ojkonima iz mjesnih govora (*'Idem v Cyrkuvl'ane. "Idem u Cirkovljan."; P'emy v Myxuvl'ane gl'et 'utakmycy. "Idemo u Mihovljan gledati utakmicu."; F č'ofcy ty vl'ak ne stuj'i. "U Čehovcu vlak ne stoji."; 'Ima d'ečka s Kr'oļevac. "Ima momka iz Donjeg Kraljevca."; B'ila smu v'eč bl'izu Cyrkuvl'oň. "Bili smo već blizu Cirkovljana."; V Prsl'oŕcy ga je p'unu C'igany. "U Pribislavcu ima puno Cigana."*).

Jedino se u nominativu češće upotrebljava oblik u jednini (*Kr'oļevac se j'okų zm'enył; Kr'izųvec je puł'avļeny*).

2.2.6. Stari nastavci za komparativ uglavnom se dosljedno čuvaju (*ml'ajšy, st'arešy, sl'ajšy, d'ebl'ešy, str'ožešy*). Nisam zabilježio komparative sa sufiksom *-ji*. Čuva se i opisna komparacija: *T'ē je pr'ofesur pr'ēkvr'ožjy. Pr'ekpr'oklety su!*

2.2.7. Kod pridjeva koji mogu imati i određeni i neodređeni oblik, koristi se samo određeni oblik, i to dosljedno čak i u imenskom predikatu (*'on je pu kv'areny; 'on je za'ostaly, 'on je b'eđasty, 'on je š'ašavy*). Izuzetak je *K'rvav je. "interesantan, zanimljiv"*, ali ako se doista radi o krvi, onda se koristi određeni oblik: *V'eš je b'il krv'ovy*.

2.2.8. Pridjevi trpni koji imaju različite nastavke od onih iz standardnog jezika dobro se čuvaju i ne vrši se supstitucija nastavcima iz standardnog jezika: *puđbr'ity "obrijan", st'išēny "stisnut", ub'uty "obuven", nav'ijeny "navinut" (Guv'ory k'aj nav'ijeny.), zaš'ity "zašiven", p'ognēny "pognut"*. Zabilježio sam razliku između *ubr'neny* i *ub'rnuty* koja se vidi kod popriloženih oblika: *ub'rnuty* se više upotrebljava za apstraktni pojam suprotnosti, a *ub'rnēny* za fizičku okrenutost neke stvari: *'on nav'ēk ub'rnuty d'ēla negu m'i. "On uvijek radi suprotno od nas."; "Imaš ub'rneno b'ute št'omfe. "Navukao si čarape na krivu stranu."*

2.2.9. Ispitanici povratne glagole iz međimurskog dijalekta koji nisu povratni u standardnom jeziku dosljedno upotrebljavaju sa zamjenicom *se*, npr. *'Idemu se v'učyt; S'ej se! "Sjedni!"; N'ēsų zn'aly da se m'oraju pu kl'eknyty v c'irkvy. "Nisu znali da moraju kleknuti u crkvi."*

2.2.10. Složeni brojevi dosljedno se upotrebljavaju bez veznika *i*: *dv'ajsty j'an, s'eđemdeset tr'i*.

2.2.11. Navesci kod priloga dobro se čuvaju, npr. *d'oma(j)*, *č'uda(j)*, *sk'oru(m)*. Izuzetak je navezak *-k* koji nisam zabilježio: kod starijih se čuje *d'osti(k)*, *m'orty(k)*, a kod mlađih samo *d'osty*, *m'orty*.

2.2.12. Dobro se čuvaju razlike između parova suodnosnih priloga mjesta i smjera: jedan se lik upotrebljava za kretanje, a drugi za statičnost.

napr'ĕ – n'opry: Napr'ĕ k'opaj! “Kopaj naprijed!” – N'opry ty je v kn'igy t'o k'aj iščeš. “Naprijed je u knjizi to što tražiš.”

t'o – t'am: T'o 'idy. “Idi tamo.” – T'am ty je.

d'imū – d'oma(j): 'Idem d'imū. – D'omaj se b'um v'učyl.

2.3. Sintaksa

2.3.1. Izražavanje budućnosti oblikom kojim se u standardu izražava futur II. jedna je od najstabilnijih kajkavskih osobina. Futur I. nisam zabilježio ni kod jednog ispitanika, čak ni kod u visokoj mjeri urbaniziranih studenata iz čakovečkog gradskog miljea. Tu treba napomenuti da se mnogo češće koriste kontrakcije *bum...bote* od cijelih oblika *bodem...bodete*, što je vidljiva tendencija da se kontrakcije upotrebljavaju u neutralnim iskazima, a cijeli oblici u stilski obojenim iskazima, npr. *Bute d'ošli z'utra i z'emetete sy k'aj vam tr'eba. “Doći ćete sutra i uzeti što treba.” // B'odete d'ošli z'utra kaj se usved'očite k'aj vam s'in zdel'ovle! “Doći ćete sutra da se osvjedočite što vam sin radi!”*

2.3.2. Zamjениčke i glagolske klitike mogu biti enklitike i proklitike. U upitnim konstrukcijama prevladavaju oblici s “enklitikom” ispred toničke riječi: *Se p'ēmū v'učyt v kn'iznyčy? Ste st'igly na c'uk? Ga k'upyš? Yx puz'ovem?* U rečenicama koje nisu upitne podjednaka je učestalost zamjениčkih i glagolskih klitika ispred i iza toničkih riječi.

2.3.3. Izricanje budućnosti prezentskim oblikom u velikoj mjeri prevladava nad futurum: *Nafč'im se pak p'ēm na 'ispyt; M'om d'ojdem. “Doći ću odmah.”; Dr'ugy tj'eden p'ēm na 'ispyt; Naj'ĕm se pak 'idemū d'imū. “Najest ću se pa idemo doma.”; St'ovy ga pak jy b'o b'oļe. “Ostavit će ga pa će joj biti bolje.”*

2.3.4. Perfekt je mnogo češće negiran česticom *n'ĕ* koja funkcionira samostalno nego li kada je ta čestica spojena s pomoćnim glagolom, npr. *T'i si se n'ĕ v'učyl. 'on je t'o n'ĕ št'el*; Negacija perfekta česticom *n'ĕ* spojenom s pomoćnim glagolom češća je u slučaju kada subjekt nije spomenut: *N'ĕsy d'ošel! N'ĕsy 'uspely pul'ožyty 'ispyta.*

2.3.5. Za potvrđivanje se isključivo upotrebljava čestica *j'ĕ* dok *da* iz standarda nije potvrđeno: *J'ĕ, t'ak je; J'ĕ, d'ošel je.*

2.3.6. Uz brojeve *dv'ō*, *tr'i*, *št'irj*, *ūbedv'ō* imenice muškog roda (i pridjevske riječi koje im pripadaju) stoje u množini, i to u onom padežu u kojem bi bile da nema pred njima brojeva, (*Za dv'ō st'ole smy se s'ēly*; *Imam št'iry br'ate*; *Tr'i v'ice vam puv'ēm*; *Dv'ō čyv'eky sū na žup'anyjy k'aj v'ałajy*.).

2.3.7. Za razliku od nastavaka za imeničke deklinacije, deklinacija zamjenica nastavcima iz mjesnih govora očuvana je (*Z n'amy n'ečejy m'ety p'osla*; *z n'imy*, *R'ekel sam jy*; *D'ej m'ej nuy'ine*; *ūd t'ejy n'emreš n'išt dr'ugy uček'ivaty*.). Izuzetak je oblik *n'is* u GA 3.l. mn. koji upotrebljavaju govornici govora donjodubravške skupine i Svete Marije.

2.3.8. Etički dativ ispitanici često upotrebljavaju (*Idemy sy sp'ity n'ekaj*; *K'upyl sam sy kn'igy*; *Puyl'ēdnyte sy rezylt'ōte 'ispyty*; *Zar'adyl sam sy n'ekaj pr'ek l'eta*; *Pu kn'igy sy d'ojdy duk jy pruč'itam*.).

2.3.9. Instrumental sredstva redovito se upotrebljava s prijedlogom (*N'ē smete p'isaty s pynk'alum*; *S vl'akum x'odamū v šk'ōly*; *M'ōše z pap'ēryma*.).

2.3.10. Općeraširena kajkavska sintagma *za* + infinitiv česta je i u govoru ispitanika (*D'enes je f'inū za j'esty v restur'anū*; *'Ispyt je za pul'udety*; *Ž'enska je za p'rste pul'izaty*; *T'i sy d'ober za vuč'itj se*, *'aly n'ē za p'uce*. “Ti jesi za učenje, ali ne za djevojke.”; *T'ō je za bnur'etj*. “To je za poludjeti.”; *T'ō je za ūd'ustaty ūd 'ispyta*.).

2.3.11. Broj *j'an / j'ēn /rj. j'aden* često se upotrebljava se kao neodređeni član (*J'an n'ovy pr'ofesur je d'ošel z Z'ogreba*; *Z j'anym d'ēčkum sam jy v'idel*.).

2.3.12. U službi imperativa potvrdio sam i prezent svršenih glagola npr. *Dun'eseš my z'utra kn'igy 'inače ty v'ēč n'am n'igdūr n'išt pūs'ōdyl*. “Donijet ćeš mi sutra knjigu ili ti nikada više neću ništa posuditi.”

2.3.13. Potvrđen je kondicional s veznikom *da* u irealnom značenju, npr. *Da by se št'el v'učyty, by y pr'ēšel*. “Kad bi htio učiti, prošao bi.”; *Da by ga št'ela, by v'ēč t'ō y puk'ozala*. “Kad bi ga htjela, već bi to i pokazala.”

2.3.14. U govoru ispitanika brojne su modalni izrazi za pojačavanja izraza, ohrabrivanja govornika i sugovornika, srdžbu, veselje, čuđenje, nevjericu..., a potječu iz mjesnih govora.

J'ē, s'am se t'i n'ōdjaj!; *K'ak pak n'ē, s'am mī j'oš t'ō tr'ēba!*; *Ka j g'ojt, n'ek sī 'on t'ō s'om napr'ovj!*; *Bo'rmeš pak je n'ē s'ē prep'aly!* *J'ēzyš Kr'istuš, k'aj by t'ō s t'oga?* *Najb'ole ka bym s 'altub'usum put'oval!* *'Idj v r'it, pa k'ak sī t'ō n'ē zn'al?* *F'igy fr'iškū se b'ō 'on z m'enum t'ak spum'inal!* *N'ō, y k'aj byte v'ē?*

3. Pregled najvažnijih “nestajućih” osobina međimurskog dijalekta

Nestajuće arhaične osobine međimurskog dijalekta koje ću navesti u ovom odjeljku možemo podijeliti na 3 vrste: a) uopće nisu zabilježene kod ispitanika b) fakultativne su, tj. ravnopravne s osobinama koje ih istiskuju c) zabilježene su samo u kontekstu razgovora o nekoj “lokalnoj arhaičnijoj specifičnosti” koja je zajednička sugovornicima.

U ovom se odjeljku neće apostrofirati one osobine gornjeg poddijalekta koje su zajedničke sa susjednim slovenskim dijalektima, a koje govornici toga poddijalekta bez izuzetaka odbacuju u komunikaciji s govornicima drugih kajkavskih govora (a većinom i međusobno) jer ne žele da ih se povezuje sa Slovencima. Ističem izbjegavanje partikule *j'a*, zamjenice *n'ič'*, nastavaka *-yx* i *-ax* za L mn. imeničkih deklinacija, priloga *zd'aj* “sada” i lične zamjenice *j'as*. (Blažeka 2006.)

3.1. Fonologija:

3.1.1. Akcentuacija

3.1.1.1. Intenzitet ostvaraja siline ne prenosi se u tolikoj mjeri na naglašeni slog kao kod starijih izvornih govornika. Tempo govora ispitanika približava se govornicima govora koji imaju opreku po kvantiteti i modulaciji. Najvažnija posljedica toga vidi se u izgovoru nenaglašanih samoglasnika (v. 3.1.2.3.).

3.1.1.2. Naglasak s pretposljednog sloga trosložnih i višesložnih glagola u infinitivu seli se prema početku riječi: potvrđeno je samo *p'ustyty*, *zav'ršyty*, a ne *pust'ity*, *završ'ity*. Zanimljivo je da se kod ž.r. jd. pridjeva radnog istih glagola uglavnom čuva starije stanje: *Završ'ila je s'amų tr'i r'azrede*; *Pust'ila je s'ę y ud'ustala*. *Nagųvųr'ily sų ga*.

3.1.2. Vokalizam

3.1.2.1. Ispitanici mjesnih govora koji imaju diftonški samoglasnički inventar (gornji poddijalekt, donjodubravaska skupina) svode svoj sustav na desetočlani monoftonški sustav kakav je u većem dijelu donjeg i srednjeg poddijalekta. Diftonzi se zamjenjuju odgovarajućim monoftozima: *ej* > *e* (rjeđe 'e); *ou* > *o* (rjeđe 'o). Nijedan ispitanik iz Svetog Martina nije izgovorio diftong *au* koji u tom govoru potječe od stražnjeg nazala. Zanimljivo je da je već i mnogo najstarijih ispitanika u Svetom Martinu taj diftong neutralizirala s diftongom *ou* ili monoftongom 'o.

3.1.2.2. Izbjegava se izgovor krajnje otvorenih i krajnje zatvorenih *e-* i *o-* samoglasnika kakav je u mjesnim govorima i njihov izgovor ide prema srednjim vrijednostima:

a) Izgovor otvorenog *i* nije otvoren poput onog u mjesnim govorima, već ide prema 'e, no ne neutralizira se s njime nego ostaje u sredini između ta dva samoglasnika.

b) Zatvoreno *o* većinom prelazi u *o* srednje vrijednosti: nije *d'ojty* nego *dojty*.

c) Otvoreno *o* na mjestu dugoga *a* u duljim riječima često prelazi u samoglasnik sličnijem *a* nego *o* (*napr'avyla* prid. rad. ž.r. jd., *pysv'adyla se*, *pum'agaly sy* prid. rad. m.r. mn.) Dobro se čuva samo u kraćim frekventnijim riječima, npr. *j'ō*, *t'ō* "tamo", *s'ōm* "sam", *kuť'ōč'*.

d) Realizacija otvorenog 'e neznatno je zatvorenija od one u mjesnim govorima. Jedino češće odstupanje zabilježio sam kod imenice *ž'ena* koju govornici često izgovaraju s naglašenim *e*-samoglasnikom koji je najbliži samoglasniku *e* iz standardnog jezika, pogotovo ako je kontekst "nezavičajni": *Yk'aj vam je ž'ena r'ekla?*; *Ž'ena je s'uper*. (Misli se na jednu profesoricu.); *Ž'ene sy se d'obruť bl'ekle*. (Misli se na studentice.). Ovo je dobar primjer kako mogućnost kombiniranja različitih izražajnih sredstava iz mjesnih govora s elementima standardnog jezika pruža širok spektar ekspresivnih sredstava u komunikaciji.

Oblik s otvorenim 'e upotrebljava se u značenju "supruga". Ispitanici iz Sv. Martina imaju i u svojem mjesnom govoru 'e u toj imenici pa su izuzeti iz ovih zapažanja.

3.1.2.3. Izgovor samoglasnika u nenaglašenoj poziciji polako ide prema vrijednostima koje odgovaraju onima u standardu, tj. nestaju neutralizacije /e/ ~ /i/, /o/ ~ /u/ i /e/ ~ /e¹⁴. Stariji bi govornici npr. u glagolu *ur'aty* prvi samogla-

¹⁴ Vesna Zečević u svojoj studiji o fonološkim neutralizacijama u kajkavskom vokalizmu osvrće se na vrijednosti *e* / *y* i *o* / *u* u međimurskim govorima.

"Po tome se međimurski govori izdvajaju od svih ostalih istraživanih govora, jer u rezultatu neutralizacije dviju opreka po difuznosti: /e/ ~ /i/ → [i], /o/ ~ /u/ nije drugi član opreke, nego nova, treća jedinica: /e/ ~ /i/ → [i], /o/ ~ /u/ → [ū]. U rezultatu tih dvaju neutralizacijskih procesa četiri su fonemske zamjene: /i/ → [i], /o/ → [ū], /u/ → [ū]. Radi jednoobraznosti prikaza svih neutralizacijskih procesa i fonemskih zamjena u istraživanim govorima, u rezultatu se tih procesa i fonemskih zamjena u međimurskim govorima donose u ovome radu fonemi s kojima se glasovi [i] i [ū] mogu identificirati, tj. [i] kao član fonema i-tipa, a [ū] kao član fonema u-tipa, dakle /e/ ~ /i/ → /i/, tj. /e/ → /i/; /o/ ~ /u/ → /u/, tj. /o/ → /u/." (Zečević 1993: 52–53)

"U sjeveroistočnome dijelu, na području istočnoga dijela međimurskog dijalekta, broj se neutralizacijskih položaja dviju opreka po difuznosti /o/ ~ /u/ i /e/ ~ /i/ povećava i one se neutraliziraju u svim nenaglašenim slogovima. Po inventaru članova tih opreka, uz te se govore vežu i govori u Nedeljancu i Vidovcu, ali ne i po rezultatu tih neutralizacija, po kojem se ti međimurski govori izdvajaju od svih ostalih istraženih govora. U rezultatu su, naime, tih neutralizacija dvije nove jedinice, i to [i] u rezultatu neutralizacije opreke /e/ ~ /i/, i [ū] u rezultatu neutralizacije opreke /o/ ~ /u/." (Zečević 1993: 94)

snik mogli izgovoriti kao [ɔ] / [u] / [o]. Kod mlađih se čuje samo [o]. Nenaglašene bi *i*-samoglasnike u glagolu *napr'avyty* stariji mogli izgovoriti kao [i] / [e] / [i]. Kod mlađih je taj izgovor uglavnom [i], a samo rijetko [e].

3.1.2.4. Ispitanici u čijim je mjesnim govorima *jat* u nenaglašenoj poziciji dao *y*, na tom mjestu upotrebljavaju *e* (*sek'ira*, *bež'aty*). Takva je situacija zabilježena i kod ne osobito starih ispitanika u prijašnjim istraživanjima gornjega podijalekta.

3.1.2.5. Fonološka dubleta *er* od slogotvornog *r* izgubila se. Zabilježeno je samo *krv'ovy*, *črl'eny*, *mrc'ina*, *drv'eny*. U istraživanjima međimurskog dijalekta kod najstarijih ispitanika mnogo su češći zabilježeni oblici s dubletom *er*, no već kod šezdesetogodišnjaka situacija je već bitno drugačija.

3.1.2.6. Govornici govora u kojima je slogotvorno *l* dalo *o*-samoglasnike često zamjenjuju *o* i ' *o* s u (*Vr'oče je na s'uncy*; *D'užen my je pyj'ačy*. “Dužan mi je piće.”).

3.1.2.7. Nije zabilježen prelazak otvorenog ' *o* u ' *o* pod utjecajem nazala. Ta je osobina i u prijašnjim istraživanjima subotičke i podturenske skupine zabilježena samo kod najstarijih ispitanika.¹⁵

3.1.2.8. Nije zabilježena realizacija *e* kao reduciranog glasa blizu poluglasa u poziciji kad se nenaglašeno *e* nađe u zadnjem slogu ispred *l* (*p'osel*; *p'ekel* “pakao”, *v'ogel*, *našel* prid. rad. m.r. jd. od *n'ojty*, *d'ebel*).

3.1.3. Konsonantizam

3.1.3.1. Ispitanici u čijim mjesnim govorima nema opreke između *l* i *l*, dosljedno upotrebljavaju *l* u riječima kod kojih je za prijevod na standard dovoljno fonološka prilagodba, npr. *l'udy*, *p'oje*, *k'eļ*.

3.1.3.2. Ispitanici iz donjeg poddijalekta u čijim mjesnim govorima postoji fakultativnost prijelaza skupine *-xt-* u *-ft-* uglavnom upotrebljavaju oblike s *-xt-* po uzoru na standardni jezik: *d'rxčem*, *zaxt'čvļem*, *pl'oxta*.

3.1.3.3. Ispitanici iz donjodubravске skupine uglavnom ne palataliziraju *l* u *l* ispred prednjih samoglasnika. Pogotovo ne u riječima kod kojih je u prijevodu na standard dovoljna jednostavna fonološka i morfološka prilagodba, npr. *l'ist*, *l'imun*, *bl'izy*, *lymūn'ada*, *s'olyty*. Kod arhaičnijih kajkavskih riječi to *l* je nekoliko puta zabilježeno, npr. *cygar'eļlyn*, *beļ'ina* “kora od jabuke ili kruške”, *prekl'inaty* “psovati”.

¹⁵ Sjećam se kad se nisam odmah snašao kad me pred nekoliko godina jedan ispitanik u Podturnu pitao poznajem li *Xr'oјca*. Nisam odmah razumio da se radi o prof. dr. Stjepanu Hranjcu jer je očekivani oblik s *o*: *Xr'oјca*.

3.1.3. 4. Ispitanici u čijem mjesnom govoru nema suglasnika *ń*, dosljedno upotrebljavaju *ń* u riječima kod kojih je za prijevod na standard dovoljno fonološka prilagodba, *k'uxyńa*, *sv'ína*, *k'oń*. *J* umjesto *ń* pojavi se ponekad kod pridjeva trpnog, npr. *naxr'ojen* “nahrnjen”, *k'ažjen* “kažnjen”.

3.1.3.5. Prijelaz *l* u *l̥* ispred *u* rijetko sam zabilježio, i to najčešće u frazemima i arhaičnijim riječima, npr. *Sy gl'uxy?*, *l̥'uftaju syr'it na pred'avańyma* “Nezainteresirano sjede na predavanjima.”, *l'upyty* “udariti”. Inače taj prijelaz nije zabilježen: *sl'učajny*, *sl'ux*, *sl'užbeny*. Zabilježena je zanimljiva razlika između *zasl'užyty* i *zasl'užyty*. Oblik *s l̥* znači “zaraditi”, a oblik *s l* “svojim zaslugama dobiti pravo na nešto”.

3.1.3.6. Protetsko *j* nisam zabilježio, npr. *otec*, *oko*. Ispitanici koji ga imaju u svojem mjesnom govoru osjećaju ga vrlo arhaičnim i svjesno ga se odriču u konverzaciji s govornicima drugih kajkavskih govora.

3.1.3.7. U sekundarnim skupovi u kojima je labijal *j* češće su zabilježeni oblici s epentetskim *l* po uzoru na standard, npr. *zdr'ovlje*, *gr'oblje*, *d'ivli*, *g'rmle*. Izuzetak je frazem *b'obja p'osla*.

3.1.3.8. Obezvučivanje zvučnih opstruenata u finalnom položaju ponekad se dosljedno vrši, a ponekad ne. To ovisi o vrsti suglasnika. Obezvučivanje je rijetko kad su na kraju *d*, *g*, i *v* (*l'ed*, *m'ed*, *d'og*, *t'rg*, *k'rv*, *č'rv*). Kod suglasnika *ž*, *ž* i *b* obezvučivanje se uglavnom provodi (*sm'uč* “smuđ”, *p'oš* “puž”, *m'oš*, *gr'op*, *rop*). U starijim frazemima obezvučenje se provodi bez obzira na vrstu suglasnika (*Pr'af'imaš*; *Vr'ok j'aden!*; *K'i ty je B'ok?*).

3.1.3.9. Staro palatalno *d'* u pravilu se reflektira kao *ž* (*m'ež'a*, *prexlažen*, *sv'až'a*). Osim u komparativu nekih pridjeva (*ml'ajšy*, *sl'ajšy*, *r'ajšy*) refleks *d'* kao *j* gotovo da je nestao kod mlađih govornika.

3.1.3.10. Sekvencija *rj* na mjestu praslavenskoga palatalnog *r* uglavnom nestaje (*m'ore*, *pukv'areny*, *'oreju* prez. 3. l. mn.). Izuzetak je *več'erja*.

3.1.4. Pojedinačni prijelazi fonema i redukcije

Nestaju oblici u kojima su se u pojedinačnim govorima dogodili pojedinačni prijelazi fonema ili redukcije. Npr. ispitanik iz Orehovice nije rekao *z'oručnyca* već *z'oručnyca*; ispitanik iz Podturna nije rekao *mn'ođy* i *srm'ašen* već *ml'ođy* i *syrum'ašen*; ispitanik iz Sivice nije rekao *s'omlaty* već *s'umnaty*; ispitanici iz Preloga ne provode promjenu suglasničke skupine *ft* u *xt* (*ft'rgel*, *ft'egnuty*, *žm'efky*, *l'efky*).

3.2. Morfologija

3.2.1. Polako se gube alternacije osnovnih samoglasnika kao način izricanja morfoloških kategorija, ali zanimljivo je da to nije kroz cijelu paradigmu i u svim kontekstima: ako se sadržaj rečenice odnosi na kontekst rodnog mjesta, alternacija se čuva:

a) *Puľyt'ičary kr'adejy. // C'igany kr'odejy k'okušy.*

b) *P'ala je r'azreda. // P'ola je z l'ojtre. "Pala je s ljestava."*

c) *D'ala sam my 'iksyčy. // D'ola my je pak ju je 'unda ȳst'avyl. "Podala mu se pa ju je onda ostavio."*

3.2.2. U velikoj se mjeri gubi raznovrsnost nastavaka za DLI množine u imeničkim deklinacijama iz mjesnih govora. Ispitanici uglavnom prihvaćaju sinkretizam po uzoru na standard (*'on ne v'upa k p'ucama. "On se ne usuđuje k djevojkama"; Na p'ucama je r'ed ka budu pl'atyle pyj'ačy; S p'ucama nav'ek prubl'emy! "S djevojkama uvijek problemi!"*). Od nastavaka koji se koriste u mjesnim govorima najviše sam puta potvrdio *-amy* za I mn. imenica ženskog roda (*s p'ucamy, med nȳg'omy*). Morfem *-aj* za L mn. uopće nisam potvrdio.

3.2.3. U A-deklinaciji imenica srednjeg roda prevladava upotreba nastavaka iz standardnog jezika (*S p'unȳ s'ela p'oznam p'uc. "Poznajem djevojke iz mnogo sela."; C'igany pu s'elyma x'odajy*). Posebice se nastavak za L jd. *-y* dosljedno zamjenjuje nastavkom *-u* iz standarda (*V s'ely se s'i spȳm'inajy za n'ęga. "U selu svi razgovaraju o njemu."; 'Ostal je m'rtef na m'ęsty.*). Izuzetak je prijedložni izraz *pu l'ety*.

3.2.4. Neke imenice na *-anyn* koriste se u starom obliku, tj. izgubile su *-yn*, a neke su po uzoru na standard: *k'rščanyn (K'akuf je t'o k'rščanyn!)*, *S'rbyn (Sy n'ę zn'al da je 'on S'rbyn?)*, *gr'ažanyn ('Ona by št'ela gr'ažanyna, a n'ę sel'oka.)*, ali *Z'agrepčan (Z'agrepčana sy je n'ašla.)*, *C'igan (C'igan my se s'el v kȳp'e y m'om sam v'un d'išel. "Ciganin mi je sjeo u odjeljak u vlaku i odmah sam izišao van.")*.

3.2.5. Nekada je u međimurskom dijalektu nastavak za G mn. imenica A-deklinacije pretežno bio *-yf*, a *-y* je bio rijedak. Danas je obrnuto: nastavak *-yf* se osjeća kao vrlo arhaičan, a *-i* je češći, najvjerojatnije zbog utjecaja E-deklinacije (*n'ęga tr'aktȳri, p'unȳ pr'ofesyry.*).

3.2.6. U konstrukcijama s brojevima 2, 3 i 4 u NA gubi se poseban oblik s gramatičkim morfemom *-e* (prema jatu u gramatičkom morfemu NAV dvojine starih nepalatalnih osnova). Potvrđen je samo oblik G jd. (*ȳbedv'o kȳl'ęna; s tr'i s'ęla; tr'i r'ębra my je p'otral.*).

3.2.7. Upitno-odnosna zamjenica *št'ery* potiskuje se zamjenicom *k'ojy*.

3.2.8. U mjesnim govorima u pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji u GDL jd. prevladavaju dulji oblici. Kod ispitanika u DL jd. uvjerljivo prevladavaju kraći oblici (*N'orūm čuv'eky n'emreš ver'ovaty; D'obrūm stūd'entū je t'ō ne prubl'em.*). Za razliku od DL jd. u G jd. prevladavaju dulji oblici (*T'eškūga 'ispyty je d'ol. "Dao je težak ispit."; L'čepūga sy je n'ašla. "Našla si je lijepog momka."; Sk'upūga 'alta sy je k'upyl.*).

3.2.9. Supin se sve češće izjednačuje s infinitivom (*'Idem se š'etaty. 'Idem se vuč'ity;* Izuzetak su supini najfrekventnijih glagola kao što su *sp'aty, j'esty, gl'edaty: 'Idem sp'ot; 'Idemy j'čest; 'Idemy gl'et.*). Kod zabilježenih supina izgubila se osobina da se pojavljuje samo kod nesvršenih glagola (*'Išel sam puḡl'ędat rezult'ote; J'ō p'ēm v'ę nar'učyt pyj'ačū. "Ja ću sada ići naručiti piće."*).

3.2.10. U 3. 1. mn. prezenta vrlo su rijetko potvrđeni kraći oblici (*Sk'upa 'idū na kunc'ert.*). Ispitanici su uglavnom koristili oblike s nastavkom *-jū* (*kr'odejū, gled'ijū, č'uvlejū, smrd'ijū*). Kraće oblike prezenta ispitanici iz gornjeg poddijalekta i nemaju u svojim mjesnim govorima.

3.2.11. Kod glagola koji u prezentu i imperativu mogu imati nastavke po 5. vrsti i na *-am* i *-jem* prevladavaju oblici po 5. vrsti zbog analogije prema standardu (*K'opamū se pu l'ety na Dr'ovy; č'uva sy t'oga d'ęčka k'o da by sy n'ęj m'ogla b'olšega n'ojty. "Čuva toga momka kao da ne bi mogla naći boljeg."; č'uvaj se t'oga pr'ofesura!; Zdr'opaj t'oga pap'čera!*).

3.2.12. Nastavak *-ū* za pridjev radni muškog roda jednine čest je u međimurskom dijalektu, no kod ispitanika mjesnih govora vidljivo da je će vrlo brzo biti potisnut od nastavka *-l* koji se inače koristi samo na istoku međimorskog dijalekta. To je jedna od rijetkih kajkavskih osobina čakovečke skupine govora koja je potisnuta od osobina donjomeđimurskih poddijalekta. Nastavak *-o* iz standarda u istraživanju nisam nijednom zabilježio, čak ni kod govornika gornjeg poddijalekta (govorima uz slovensku granicu) u kojem se nalazi taj nastavak.¹⁶

¹⁶ Ta je pojava tipična za mnoge slovenske govore, a ponegdje čak takvo *o* prelazi u *a*. Ramovš (1935: 181) u opisu prleškog dijalekta kaže: "V poudarjenih skupina *-el, -il* je po postanku *-o < l* nastali hiat ostal: *šteo, kleo, mirio, vučio* (prl. *šteio, šteia*). V nepoudarjenom zlogu pa je *-io* prešel v *-io*: *živ io, trpio, nosio* (pri Sv. Miklavžu *nalovjo*; ob Ščavnici sicer *nabia, obr ia, od ia*."

Sličnu je pojavu našao i Šojat (1973: 39–40) u opisu govora kajkavskih ikavaca pokraj Suttle (mjesto između Marije-Gorice, Harmice i Zaprešića): "U zapadnim se selima krajnji diftong u akt. pridjeva glagola na *-ati* najčešće svodi na monofonško *o*: *posiko, mučo, kričo, fučko, smijo se, doneso, podbrivo, trebo, išo, došo, zišo, našo*. U jednosložnih takvih glagola nema te kontrakcije (*dau – dav, znau – znav*), a u višesložnih glagola može biti diftong sačuvan (*kupovao, povidao, čitav, česau*)."

3.2.13. Glagolski prilozi sadašnji na koje fakultativno može doći morfem *-ky* najčešće su potvrđeni s tim nastavkom (*Žmer'ęčky by t'ō r'ęšyl*. “Riješio bih to žmireći.”; *J'ō se lež'ęčky vuč'im*. “Učim ležeći.”). Oblike bez *-ky* ispitanici osjećaju arhaičnim.

3.2.14. Odvojeni “prefiksi” nekih glagola gube se kod onih glagola gdje se takav “prefiks” može izbaciti bez posljedica za značenje. Stariji bi ispitanici rekli: *X'ityly sų ga (v'un) s p'osla*. “Izbacili su ga s posla.”, *Z'el je p'ęneze v'un z b'anke*. “Uzeo je novce iz banke”, a mlađi samo *X'ityly sų ga s p'osla*; *Z'el je p'ęneze z banke*.

3.3. Rod imenica

Kod rodova imenica uglavnom počinje prevladavati onaj koji je jednak onome u standardu. Kod starijih ispitanika je *z'astaf*, *z'ōbaf*, *p'otplat*, *atr'es*, a kod mlađih je *z'astava*, *z'ōbava*, *p'otplata*, *atr'esa*. Starije je stanje potvrđeno u *kųv'ęrt*, *c'ipeļ* i *l'iter*.

3.4. Sintaksa

3.4.1. Kondicional se ne negira prilogom *n'ęj* već česticom *n'ę* ispred aorista pomoćnog glagola biti (*T'i se n'ę by ųp'isal da sy n'ę m'ęl v'ęzu*).

3.4.2. Gubi se formula za izricanje poštovanja s 3. 1. mn. umjesto 2. 1. mn. No gotovo je redovno potvrđena kada su ispitanici govorili o svojim vrlo starijim bakama / prabakama i djedovima / pradjedovima (ili prabakama i pradjedovima): *M'amycą sų r'ękly*; *J'apycą sų my d'ōly p'ęneze*. Mlađe bake i djedove više ne nazivaju *m'amycųm* i *j'apycųm* već *b'akųm* i *d'ędųm*, i to bez upotrebe 3. 1. mn.

3.4.3. Umjesto posvojnog genitiva s prijedlogom *ųd* mnogo je češće potvrđen posvojni pridjev (*T'ō je br'atųva p'uca*; *m'amyn br'atyč*).

3.4.4. Nestaje vezanje neupravnoga govora uz glavnu rečenicu veznikom *da* ispred priloga *n'ęk* i veznika *'akų* u tvorbi složene rečenice (*R'ękel my je n'ęk d'ōjdem*; *P'ital me je k'aj 'očem*; *P'ital me je 'aly 'očem d'ōjty*. “Pitao me je hoću li doći.”).

Zaključak

“Čvrsti dijelovi” govora ispitanih studenata (i najvjerojatnije budućeg međimurskog interdijalekta) čine uglavnom one osobine koje su zajedničke većini

govora međimurskog dijalekta ili govorima područja oko grada Čakovca – kulturnog, političkog i gospodarskog središta Međimurske županije. Utjecaj standardnog jezika najviše se vidi u realizaciji fonema. Jezične osobine koje su osobina samo njihova govora ili skupine govora mladi nesvjesno žrtvuju. Takav interdijalekt ima vrlo visok stupanj komunikativnosti i još će se dugo održati. U takvom govoru postoji velika mogućnost kombiniranja različitih izražajnih sredstava iz mjesnih govora s elementima standardnog jezika i zbog toga pruža širok spektar ekspresivnih sredstava u komunikaciji. Za razliku od mlađih govornika koji radi ekspresivnosti kombiniraju elemente kajkavskih mjesnih govora i standardnog jezika, stariji govornici u tu svrhu miješaju elemente starijeg i mlađeg stanja u kajkavskim mjesnim govorima, posebice u leksiku.

Situaciju nalik opisanoj u ovom radu sve više zamjećujem i na terenskim istraživanjima međimurskog dijalekta pa se ne može reći da su ovi rezultati specifičnost samo ispitivane studentske populacije. Krajnji rezultat ovih procesa ipak, čvrsto vjerujem, neće biti “smrt” međimurskog dijalekta, već nestajanje specifičnosti pojedinih skupina i mjesnih govora s trajno očuvanim “čvrstim dijelovima” navedenim u ovom radu.

Nužna su ovakva istraživanja u što više punktova kajkavskog narječja. Sinteza rezultata takvih istraživanja dala bi odgovor na pitanje kakva je sudbina kajkavskog narječja.¹⁷

Literatura:

- BLAŽEKA, ĐURO 2004. *Govori Međimurja*, doktorski rad u rukopisu. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- BLAŽEKA, ĐURO 2006. Gornji međimurski poddijalekt. *Diaxronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah: zbornik*. Ur. Mihaela Koletnik, Vera Smole. Maribor: Slavistično društvo, 108–116.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 2004. O dijalektologiji kao jezikoslovnoj disciplini. *Suvremena lingvistika*, 57–58, Zagreb, 1–12.
- HAGÈGE, CLAUDE 2005. *Zaustaviti umiranje jezika*. Zagreb: Disput.
- LÁSLÓ, BULCSÚ 1994. Desetosamoglasnički sustav međimurskoga govora. *Kaj*, 2–3, Zagreb, 15–34.
- LÁSLÓ, BULCSÚ 2002. Iz glasoslovlja opće međimurštine. *Kaj*, 1–2, Zagreb, 61–90.

¹⁷ I u slovenskom jezikoslovlju se ističe potreba za takvim istraživanjima: “Zato bi morali opisati pogovorni jezik za vsako središče posebej, potem pa ugotoviti stične točke in kje so razlike. Tak popis bi dal jedro slovenskega pogovornega jezika.” (Pogorelec 1965: 153)

- LONČARIĆ, MIJO 1990a. *Kaj – jučer i danas*. Čakovec: Zrinski.
- LONČARIĆ, MIJO 1990b. Kajkavski vokalizam. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, XX, Zagreb, 115–135.
- LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- PETROVIĆ, BERNARDINA 2005. *Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- POGORELEC, BREDA 1965. Vprašanja govorenega jezika. *Jezikoslovni pogovori*. Ljubljana, 132–156.
- RAMOVŠ, FRAN 1935. *Historična gramatika slovenskega jezika*. VII. *Dialekti*. Ljubljana: Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani.
- ŠOJAT, ANTUN 1973. Kajkavski ikavci kraj Sutle. *Rasprave Instituta za jezik JAZU*, 2, Zagreb, 37–44.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1993. *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Interdialekt der Region Murinsel

Zusammenfassung

In dieser Arbeit diskutiert der Autor über die Ergebnisse einer Untersuchung der Umgangssprache einer ausgewählten Gruppe jüngerer Sprecher der kajkawischen Mundart der Region Murinsel. Im ersten Teil beschreibt er „feste Elemente“ der kajkawischen Mundart der Region Murinsel dh. jene Eigenschaften, die in der untersuchten Sprache bei den meisten untersuchten Sprechern bewahrt sind und die höchstwahrscheinlich noch sehr lange erhalten bleiben werden. Im zweiten Teil der Arbeit werden jene Eigenschaften dieser Mundart beschrieben, die in der Sprache der Mehrheit der untersuchten Sprecher verloren zu gehen scheinen oder bei denen die Tendenz des Verlorengehens offensichtlich ist. Die in dieser Arbeit geschilderte Situation kann immer wieder in den Untersuchungen dieser Mundart in verschiedenen Orten der Region Murinsel bewiesen werden.

Ključne riječi: međimurski dijalekt, razgovorni jezik, interdijalekt, čvrsti dijelovi dijalekta, nestajući dijelovi dijalekta

Schlüsselwörter: Kajkawische Mundart der Region Murinsel, Umgangssprache, Interdialekt, feste Elemente der Mundart, Elemente der Mundart im Prozess des Verlorengehens